

## (VII)

Kako sam u onome što je prethodilo već više puta napomenuo, pokušaji modifikovanja tempa u svrhu boljeg izvođenja klasičnih, naročito Betovenovih kompozicija, bili su uvek protivni volji dirigentske zajednice našeg vremena. Pokazao sam iscrpno da jednostrano modifikovanje tempa, bez odgovarajuće izmene zvučnog kvaliteta izvedbe, opravdava njihove zamerke; nasuprot čemu sam takođe razotkrio duboko ukorenjenu grešku. Prema tome, prigovori, uopšteno uzev, nemaju druge osnove do nesposobnosti i profesionalnog neznanja naših dirigenata. Ima, u stvari, jedan valjan razlog za neprihvatanje postupka koji mi izgleda neophodan u opisanim slučajevima, naime, da za one kompozicije nema ništa škodljivije od samovoljnog nijansiranja tempa njihovih izvedbi, što otvarala vrata fantastičnim izvoljevanjima ispraznih i umišljenih mahača (Taktschlägers) radi pukog postizanja efekta, i što bi, s vremenom, našu klasičnu muzičku literaturu moglo izobličiti do potpune neprepoznatljivosti. Protiv toga se ne može navesti ništa osim da sa našom muzikom stvari stoje jako tužno, pa se javljaju ovakva stra-

hovanja – što istovremeno znači da ne verujemo u silu naše nepatvorene umetničke svesti, o koju bi se opisana samovolja u trenutku razbila. Pa se tako i ovaj prigovor, u drugom smislu opravdan, mada retko upućen u časnoj pobudi, odnosi na priznanje opšte nesposobnosti našeg dirigentskog kadra: jer, ako šeprtljama ne bi trebalo dopustiti da sa našom klasičnom muzikom postupaju kako im se prohte, zašto se onda naši najizvrsniji i najviđeniji muzičari nisu pobrinuli za ono što je valjano, i zašto su baš oni izvodilaštvo naše klasične muzike uputili stazom trivijalnosti i pravog izopačenja – da se svaki suptilni umetnik s pravom zbog toga mora osećati nezadovoljnim i zgađenim?

Tako onda izlazi da se ona po sebi opravdana zamerka koristi kao izgovor za opoziciju svakom nastojanju u pravcu koji sam istakao; njeno ishodište i namere uvek su vezani za ličnu nesposobnost i duhovnu lenjost, koje, pod određenim okolnostima narastaju do agresiviteta, jer nesposobni i lenji uvek predstavljaju većinu.

Budući da je najveći broj klasičnih dela kod nas predstavljen u nepotpunom svetlu (pomislimo samo na izveštaje o prilikama u kojima su Betovenove najteže simfonije prvi put izvedene!), a mnogo toga pred nemačku publiku izneseno u potpuno unakaženom obliku (videti moju raspravu o Glukovoj “Ifigeniji u Aulidi”, u petoj svesci ovih *Gesammelte Schriften und Dichtungen*) – i ako, s druge strane, bez predrasuda osmotrimo na koji je način majstor kao Mendelssohn dirigovao ta dela – biće jasno, s obzirom na zakone nesposobnosti i lenjosti, u kakvom nam se vidu uopšte moglo sačuvati izvođenje ovih dela! Svakako da se od mnogo nižih muzičkih veličina nije moglo očekivati da sami dođu do spoznaje koja njihovom učitelju nije pukla pred očima; za

manje darovite postoji samo j e d a n putokaz ka shvatanju onog što je ispravno – d o b a r p r i m e r. Takav oni na svom putu nisu mogli naći. Najžalosnije što se taj put bez vodiča razlio u takvu širinu da više nije ostalo prostora za onog ko bi možda i mogao primer da pruži. I zbog toga ću pobožni otpor duha koji smatram ispravnim za izvođenje naših velikih muzičkih dela podvrgnuti oštrom i pronicljivom ispitivanju, kako bih razotkrio istinsko siromaštvo onog nepokornog duha koji otpor pobuđuje, i oduzeo mu svetački oreol koji nosi predstavljajući se kao u z v i š e n i d u h n e m a č k e u m e t n o s t i. Jer taj duh sprečava naše muzičko biće da se slobodno uzvine, drži svaki dašak svežeg vazduha daleko od njegove atmosfere i s vremenom zaista može od proslavljene nemačke muzike načiniti bezbojnu, smešnu utvaru.

Čini mi se kao veoma važno da tom duhu pogledam izbliza u oči i da mu u lice kažem odakle je potekao – zapravo, sasvim sigurno n e o d duha nemačke muzike. O t o m e nema potrebe upuštati se u podrobnija razmatranja.

Pozitivnu vrednost novije, tj Betovenove, muzike nije lako odmeriti, jer je njena težina velika; moraćemo još puno da čekamo na bolje dane nego što su ovi koje nam današnji muzičko biće pruža; nasuprot tome, neka nam kao negativni dokaz te vrednosti posluži bezvrednost onog muzičkog petljanja (Musikmacherei) koje se u našem vremenu predstavlja za klasično i betovensko. –

Valjalo bi, pre svega, obratiti pažnju na to da rečena opozicija, dok se uistinu preko potpuno neupućenih piskarala u štampi bučno, čak vičući, oglašava, nastupa kod svojih pravih i neposrednih saučesnika na nervozniji i stidljiviji način. (“Vidite, on ne može da se izrazi” - reče mi o jednom

takvom učtivom muzičaru nekom prilikom izvesna dama, sa značajno misaonim pogledom.) Sudbina muzičkih prilika u Nemačkoj, potpuna nezainteresovanost umetničkih autoriteta, onima je čak u ruke dala da upravljaju visokim muzičkim poslovima: oni se osećaju sigurni na svojim dužnostima i položajima. – Kako sam od početka naovamo ukazivao, taj areopag sačinjen je od dve bitno različite vrste: od prevaziđenih nemačkih muzikanata starog stila, kakvi su se duže održali na sceni naročito u naivnijoj južnoj Nemačkoj, i, s druge strane, od novopridošlih elegantnih muzičara novijeg stila, proizašlih iz Mendelsonove škole na severu zemlje. Izvesnim smetnjama u njihovom razrađenom biznisu, koje su novijeg datuma, možemo zahvaliti što su se te dve vrste, ranije ne nartočito zainteresovane jedna za drugu, ujedinile uz obostrano međusobno priznavanje – pa je mendelsonovska škola, sa svim što se tu računa, na jugu Nemačke ništa manje prihvaćena i protežirana nego što je na severu prototip južno nemačke neproduktivnosti\* pozdravljen dobrodošlicom i trenutnim visokim uvažavanjem; – to blaženopočivči L i n d p a i n t n e r\*\*, nažalost, nije doživeo da vidi. Tako jedni drugima pružaju ruku, da bi osigurali svoj mir. Moguće da je ona prva vrsta, pravi nemački muzikanti, imala da savlada određen unutrašnji otpor prema takvoj alijansi: jedna ne naročito pohvalna osobina Nemaca pomogla im je da nepriliku prevaziđu, naime trapavost povezana sa zavišću. Ta osobina upropastila je jednog od najznačajnijih muzičara novijeg vremena (kao što sam na drugom mestu

---

\* Franz Lachner i njegove orkestarske svite (Prim. priređivača amer. izdanja).

\*\* Peter Joseph von Lindpaintner (1791-1856), kapelmajstor u Štutgartu.